

Hız Osman Hız Ali

– Mustafa ESER · 22 Ağustos 2025

Hız. OSMAN (ra)

Aşere-i Mübeşşereden, Peygamber Efendimizin damadı, Hulefâ-yi Râşidîn'in üçüncüsü, edep timsali büyük sahabe. Efendimiz (sav) iki kere damat olma şerefinden dolayı lakabı Zinnureyn (iki nur sahibi) dir. Hız. Osman (ra) ticarettten kazandığı servetini İslam dini ve Peygamber Efendimize (sav) vakfetmişti. Tebük seferine yaptığı yardım sebebiyle Hız. Peygamber'in, "Bugünden sonra yapacakları Osman'a zarar vermez" dediği rivayet edilmiştir. Efendimizin(sav) vahiy katipliğini, Hız. Ebû Bekir'in (ra) kâtiplik ve müşavirliğini, Hız. Ömer'in (ra) danışmanlığını yaptı.

Fetihlerle büyüyen, lüks ve refahla birlikte fitne ateşinin alevlendiği sıkıntılı bir zamanda halifelik yaptı. Döneminde fitne ateşini körükleyerek Hız. Osman'ın (ra) şehadetine giden süreçteki gizli el rivayete göre Yahudi dönmesi olan İbn Sebe'dir.

Geceleri ibadetle, gündüzleri oruçla geçiren Hız. Osman nazik ve mahcup bir tabiata sahip olmanın yanı sıra bütün vakıf insanlar gibi aşırı derecede cömert bir insandı. İçme suyu sıkıntısı yaşandığı sırada 35.000 dirhem gibi fahiş bir fiyata aldığı Rume kuyusunu vakfetmişti. (Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, kuyuyu satın alıp müslümanların istifadesine sunacak şahsa bu hizmetine karşılık olarak cennetin verileceğini, bütün günahlarının bağışlanacağını, kendisine cennette bu kuyudan daha güzel bir su kaynağının verileceğini bildirdi (Buhârî, "Müsâkat", 1, 74; Tirmizî, "Menâkıb", 57; İbn Sa'd, I, 392) Hız. Ebû Bekir zamanındaki bir kıtlık sırasında 100 deve yükü buğday, kuru üzüm ve zeytinyağı ile dönen kervan malının tamamını muhtaç durumdaki müslümanlara dağıtması, Talha b. Ubeydullah'ta olan 50.000 dirhem alacağını bağışlaması onun cömertlikte ne kadar ileri seviyede olduğunun göstergelerindedir. Akralarına büyük miktarlarda yardım yapan Hız. Osman (ra) (Mısır, Basra ve Kûfe halkından bazı isyankâr insanlar bir araya gelerek Hız. Osman'a: "Akraların olan Ümeyye Oğulları'na bol bol ihsanda bulunuyorsun?!" diye onu suçlamak istemişlerdi. Hız. Osman (r.a) da şu cevâbı verdi: "–Biliyorsunuz ki Allah Teâlâ bana mal ve servet vermiştir. Akrabama yaptığım ihsanları kendi öz malımdan veririm. Şimdiye kadar onlara Beytül-mâl'den hiçbir şey vermiş değilim. Bu yaştan sonra şu güzel ahlâkımdan vazgeçemem!" (Ramazanoğlu M. Sâmi, Hız. Osman Zinnûreyn, s. 133)

Mescidi Nebevî'yi yeniden inşa ettirirken kendi malından 10.000 dirhem harcamıştı.

Hac menasiki konusunda en bilgili kişi olan Hız. Osman (ra) Kur-an hafızı ve Rasulullah'ın (sav) sağlığında fetva ehliyetindeki birkaç sahabeden birisiydi. Onun hakkında bir kişi, "Ashap arasında hadisleri Hız. Osman'dan daha tam ve güzel şekilde rivayet eden birini görmedim, ancak o hadis rivayetinden çekinen bir zattı" demiştir. Resûl-i Ekrem'den 146 hadis rivayet etmiştir.

Hız. OSMAN'DAN HİKMETLİ SÖZLER

"En akıllı insan; nefisini hesaba çeken, onu iyi idâre eden, ölümden sonrası için amel işleyen ve kabir

karanlığı için Allâh'ın nûrundan istifâde edendir.” “Kul, gözleri gördüğü hâlde Allâh'ın kendisini âmâ olarak diriltmesinden korksun! Hikmetten anlayana mânâlı bir söz kâfidir. Mânen sağır olanlar, zaten hakkı duyamazlar...”

Salihlerin Beş Alameti

“Beş şey müttakîlerin (sâlihlerin) alâmetidir:

Dînî gayret içinde olanlarla beraber olmak. Nefsini islâh edip diline hâkim olmak. (Allah sevgisini unutturan) dünyalıklardan nefesine hoş gelen bir şeye eriştiğinde onun zarar-ziyânını ayırd edebilmek, dinden kendisine az bir şey bile nasip olduğunda onu da ganîmet bilmek. Haram karışır endişesiyle midelerini helâlden (de olsa) doldurmamak (ve riyâzat içinde yaşayabilmek). Bütün insanların kurtulduğunu, yalnız kendisinin mahvolduğunu düşünmek.” Gerçek Müminin Altı Korkusu

“Gerçek mü'min altı çeşit korku içindedir:

Îmânını kaybetme korkusu. Kıyâmet günü kendisini rüsvâ edecek şeylerin melekler tarafından yazılması korkusu. Amelinin şeytan (aleyhi'l-lâ'ne) tarafından boşa çıkartılması korkusu. Ölüm meleği Azrâil'e gaflet içindeyken ve ansızın yakalanma korkusu. Dünya ile mağrur olup, âhiretten gâfil kalma korkusu. Çoluk-çocuğuyla fazlaca meşgûliyete dalıp Allâh Teâlâ'nın zikriyle yeterince meşgul olamama korkusu.”

Osman (r.a) denilince akla ilk gelen “Kur'ân-ı Kerîm”dir. O Kur'ân'ı ez-berlemiş, çokça okumuş ve hükümleriyle amel etmiştir. Pek çok kişi Hz. Os-man'ın bir rekâtta hatim indirdiğine şâhit olmuştur. Halîfeliği esnâsında Kur'ân'a hizmet etmiş, onu tekrar toplayıp çoğaltmış ve belli İslâm merkezlerine gönderdiği için “Câmiu'l-Kur'ân: Kur'ân'ı toplayan” ünvanını hak etmiştir. Ve nihâyetinde Kur'ân-ı Kerîm okurken şehîd edilmiştir.

Hz. Osman Zinnûreyn (r.a) orta boylu, iri kemikli, güzel yüzlü, uzun sakallı ve esmer renkli idi. Âlim, fâzıl, çokça ibâdet eden, sâlih, cömert, kerem sahibi, halim selim, son derece nâzik ve mahcûb bir zât idi. İnsanlar tarafından son derece sevilip sayılan ve hürmet duyulan bir şahıstı. Son derece takvâ ve verâ sahibiydi. Bütün yılını oruçlu geçirir ve her sene haccederdi. Hz. Âişe (r.a) vâlidemiz onun hakkında: “Vallahi o, akrabasını en çok gözeten ve Allah'tan en fazla korkan bir kişiydi” demiştir. (İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 223)

Meşhur müfessirlerden Dahhâk'ın bildirdiğine göre: (“Allah'a ve Peygamberlerine iman edenler var ya, işte onlar siddîklar (sözü özü doğru kimseler) ve Allah katında şahitlerdir. Onların mükafatları ve nurları vardır. İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; işte onlar cehennemliklerdir.” Hadid 19) âyet-i kerimesi, herkesten önce müslüman olan sekiz kişi hakkında nâzil olmuştur. Bunlar da Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hamza, Talha, Zübeyr, Sa'd ve Zeyd (r.a) Hazarâtı'dır.

Şûrâ ehli tarafından bey'at edilerek halife seçilen Osman (r.a) üzgün bir şekilde Rasûlullah (s.a.v) Efendimiz'in minberine çıktı. Allah'a hamd ü senâda bulunup Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'e salât ü selam getirdikten sonra şunları söyledi:

“-Siz, her an değişmekte olan bir yurttasınız ve hayatınızın bundan sonraki kısmını yaşamaktasınız. Öyleyse henüz gelmeden, gücünüz yettiğinde ve en güzel şekilde ölüme hazırlanınız! Ömrünüzü en hayırlı amellerle değerlendiriniz. Şunu biliniz ki bu imkân sizlere verilmiştir. Unutmayınız, eceliniz sabah ya da akşam hiç beklemediğiniz bir anda size gelebilir. Bu dünya aldatma üzerine kurulmuştur. Nitekim Allah Teâlâ: (“ Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Hiçbir babanın çocuğuna hiçbir yarar

sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun! Şüphesiz Allah'ın va'di gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın." Lokman 33) buyurmaktadır. Geçmiş ümmetlerden ders ve ibret alınınız! Sonra var gücünüzle çalışınız ve sakın gaflete düşmeyeziniz! Çünkü siz gaflet etseniz de hiçbir ânınızdan gaflet edilmeksizin hesâba çekileceksiniz. Hani dünyanın evlatları/ona gönül verenler nerede? Dünyayı îmar edenler nerede? Dünyadan çok uzun bir süre faydalananlar nerede? Dünya onları da kaldırıp atmadı mı? O halde dünyaya Allah'ın verdiği kadar değer veriniz! Allah Teâlâ dünyaya nasıl değer vermemişse siz de ona değer vermeyiniz! Yalnızca âhireti elde etmeye çalışınız! Çünkü Allah, bu dünya hayatından daha hayırlı olan âhret hayatı için şöyle bir temsil getirmiştir:

("Onlara dünya hayatının örneğini ver: (Dünya hayatı), gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sebebiyle yeryüzünün bitkileri boy verip birbirine karışırlar. Fakat bütün bu canlılık sonunda rüzgarın savurduğu kuru bir çer çöpe döner. Allah, her şey üzerinde kudret sahibidir. Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır. Kehf 45-46)

Bey'at işi tamamlandıktan sonra Osman (r.a) halka hitâben şu konuşmayı yaptı: "Ey insanlar! Üzerime bir yük yüklendi ve ben de bunu kabul ettim. Ama şunu biliniz ki ben kendiliğimden birşey icat edecek değilim. Ben, sadece öncekilerin yolunu izleyecek olan bir tâbîyim. Bilmenizi isterim ki Allah'ın Kitâb'ından ve Rasûlullah (s.a.v) Efendimiz'in Sünnet'inden sonra benim üzerimde üç hakkınız vardır:

1. Benden önceki zatların koymuş oldukları ve sizin de üzerinde icma ettiğiniz hükümlere tâbi olmam.
2. Hakkında hüküm ve rivayet bulunmayan konularda salâhiyetli kimselerle istişâre etmem.
3. Hak etmediğiniz ve gerekmediği müddetçe size elimi ve kamçımı kaldırmamamdır.

Unutmayınız ki dünya hayatı, süslenmiş ve insanlara sevdirmiş çekici bir hayattır. Bunun içindir ki birçok kimse ona kapılmıştır. Sakın dünyaya güvenip meyletmeyiniz! Çünkü o kendisine güvenilebilecek birşey değildir. Şunu da bili-niz ki dünya, kendisini terkedenler müstesna hiç kimsenin yakasını bırakmaz!" (Ta-berî, Tarih, IV, 422; Kandehevî, Hayâtu's-sahâbe, III, 203-204)

Aynı şekilde Kuba Mescidi de Osman (r.a) tarafından genişletilmiştir. Ashâb-ı kiram, Rasûlullah (s.a.v) Efendimiz'den sonra O'nun davrandığı gibi davranmaya ihtimam göstermişler, her hususta O'nu taklit etmeye gayret etmişlerdir. Bir gün Osman ibn-i Affan (r.a) su isteyip abdest aldıktan sonra tebessüm etmiş ve arkadaşlarına:

"-Niçin tebessüm ettiğimi sormayacak mısınız?" demişti.

Onların sorması üzerine şunları söyledi:

"-Birgün Allah Rasûlü (s.a.v) buraya yakın bir yerde su istediler, benim gibi abdest aldılar ve tebessüm ettiler. Sonra da:

«-Niçin tebessüm ettiğimi sormayacak mısınız?» buyurdular.

Sorduğumuzda ise şu açıklamayı yaptılar:

«-Tebessüm etmemin sebebi şudur: Kul abdest alıp yüzünü yıkadığı zaman Allah Teâlâ yüzü ile işlediği günahları siler. Kollarını yıkadığı zaman da böyle, başını meshettiği zaman da böyle, ayaklarını yıkadığı zaman da böyledir.» (Heysemî, I, 229)

Hz. Osman (r.a) malını Allah yolunda infak etmekle meşhurdur. Rahmet rüzgârları gibi her yöne hayır

saçar, bir gün tasaddukta bulunur, ertesi gün köle âzâd eder, diğer gün fakir ve yoksulları doyurur, böylece vermek üzerine kurulu bir hayat yaşardı.

Birgün bir zât Hz. Osman (r.a)'a gelerek şöyle dedi:

“-Ey mâl sâhibi zenginler! Bütün hayrı alıp götürdünüz; malınızdan tasaddukta bulunuyor, köle âzâd ediyor, hacca gidiyor ve infak ediyorsunuz!”

Hz. Osman (r.a):

“-Siz gerçekten bize gıpta ediyormusunuz?” diye sordu.

O zât:

“-Evet, vallahi size gıpta ediyoruz!” dedi.

Bu sefer Hz. Osman (r.a) şu cevâbı verdi:

“-Allah'a yemin ederim ki bir kimsenin zorluk çekerek infâk ettiği bir dirhem, çok malın bir kısmından infâk edilen on bin dirhemden daha hayırlıdır.” (Beyhakî, Şuab, III, 251; Ali el-Müttakî, VI, 612/17098) Zaman olur az, çoğu geçer. İhlâsla, îsârla, sabır ve tahammülle verilen bir sadaka veya yapılan küçücük yardım, kolaylıkla yapılan nice büyük infak ve yar-dımlardan daha kıymetli olur, daha çok makbûle geçer. Saad ibn-i Müeyyeb (r.a) şöyle anlatır: Hz. Osman'ı bir yerde otururken gördüm. Ateşte pişen bir yiyecek istedi ve onu yedi. Sonra kalktı ve namaz kıldı. Namazın akabinde şöyle dedi:

“-Allah Rasûlü'nün oturduğu yere oturdum, Allah Rasûlü'nün yediğinden yedim ve Allah Rasûlü'nün kıldığı namazı kıldım.” (Ahmed, I, 70)

Ashâb-ı kirâmın Peygamber (s.a.v) Efendimiz'e muhabbet ve bağlılıkları işte böyle idi... O'nun yaptığı gibi yapmak, O'nun oturduğu yere oturmak, O'nun gittiği yoldan gitmek, O'nun yediği yemeği yemek, O'nun kıldığı namazı kılmak, O'nun yaptığı cihâdı yapmak... Bütün arzu ve istekleri, Rasûlullâh (s.a.v) Efendimiz'i taklîd etmektir.

Hz. Osman'ın îrâd buyurduğu son hutbesi şudur: “Allah Teâlâ bu dünyayı size, âhireti kazanasınız diye vermiştir. Yoksa ona meyletmeniz için vermemiştir. Şurası kesindir ki dünya fânî, âhiret ise bâkî-dir. Sakın fânî olan dünya sizi bâkî olan âhireti elde etmekten alıkoymasın. Fânî olan dünya sizi şımartıp da bâkî olan âhiretten alıkoymasın. Biz bâkiyi fânîye tercih ederiz. Bildiğiniz gibi dünyanın bir sonu vardır. Kendisinden başka dönecek bir yer ve kimsenin olmadığı Allah'tan korkunuz. Çünkü Allah korkusu insanı O'nun azabından koruyan bir kalkan olduğu gibi rızâsını kazanmak için de bir vâsıtaadır. Allah'ın gazabından korkunuz ve cemaat-ten ayrılarak parça parça olmayınız. Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurur: (“Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınıksız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de o, kalplerinizi birleştirmişti. İşte onun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de o sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz.” Al'i İmran 103)

Hz. Osman (r.a) şehîd edilmişti. Onun eşyaları arasında kilitli bir sandık bulundu. Açtıklarında içinden şu vasiyet çıktı: “Bu Osman'ın vasiyetidir. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başla-rım. Affan oğlu Osman şehâdet eder ki Allah'tan başka ilah yoktur. O tek ve ortaksızdır. Muhammed O'nun kulu ve Rasûlü'dür. Yine şehâdet eder ki Cennet ve Cehennem hak olup Allah Teâlâ kabirlerdeki insanları diriltecektir. Allah va'dinden asla dönmez. İşte Osman bu îtikâd üzere yaşamış ve bununla da ölecektir.

Allah'ın izniyle yine bu inanca sahip olarak diriltilecektir”

Aynı kâğıdın arkasında şu mealde bir şiir yazılıydı: “Nefis zenginliği ve tok gözlülük insanı zenginleştirir. Onu pırl pırl ya-par. İnsan bu hâlden zarar görüp fakirlik çekmiş olsa da bu böyledir, değişmez. Sabır gösterilen her sıkıntılı devrin arkasından mutlaka bir genişlik ve ferahlık anı gelir. Zamanı kıyaslamasını bilmeyen, eziyet ve acıları tanıyamaz. Hiç kimse gelecek günlerin neler getireceğini bilemez.”(İbn Kesîr, el-Bidâye,VII, 184, Muhibbu't-Taberî, er-Riyadu'n-nadra,II, 133; Kandehlevî, Hayâtu's-sahâbe, II, 172) Muhârik bin Sümâme, kız kardeşi Ümmü Gülsüm'e:

“-Hz. Âişe'nin yanına git ve ona Osman ibn-i Affân'ı sor! Zîrâ insanlar onun hakkında ileri geri çok konuşmaya başladılar” dedi.

Ümmü Gülsüm, Hz. Âişe'nin yanına gidip:

“-Evlâtlarından biri sana selâm ediyor ve Osman ibn-i Affân hakkında ne düşündüğünü soruyor” dedi.

Âişe (r.a):

“-Ve aleyhi's-selâm ve rahmetullâh” diye selâmı aldıktan sonra şöyle devam etti:

“-Şuna şahitlik ederim ki, çok sıcak bir gece Osman bu evdeydi. O esnâda Cibrîl, Allah'ın Rasûlü'ne vahiy getirmişti. Rasûlullâh (s.a.v), Osman'ın eline ve-ya omzuna vurarak:

«-Yaz Osman!» buyuruyorlardı. Allah Teâlâ'nın, Peygamberi yanında bu derece yücelttiği bir zât, şüphesiz O'nun katında kıymetli bir kişidir. Kim Osman'a hakaret eder ve onu kötülirse Allah'ın lâneti üzerine olsun!” (Buhârî, el-Edebü'l-müfred, no: 828; İbn Hacer, el-İsâbe, II, 458, no: 5463)

İsmail Yiğit DİA Hz. Osman (r.a)'dan 111 Hayat Ölçüsü Dr. Murat KAYA

Hz. ALİ (Kerremallahü Vecheh)

Aşere-i Mübeşşere'den, Hz. Peygamber'in (sav) damadı, çocuk yaşta Müslüman olan, Hulefâ-i Râşidîn'in dördüncüsü.

Peygamber Efendimizin (sav) amcası Ebu Talib'in en küçük oğludur. Mekke'de baş gösteren kıtlık üzerine Hz. Peygamber amcası Ebû Tâlib'in yükünü hafifletmek için onu himayesine almış, Hz. Ali beş yaşından itibaren hicrete kadar onun yanında büyümüştür. İlk iman eden çocuk ve aşere-i mübeşşeredendir. Asr-ı Saadet' te Peygamber Efendimizin(sav) evinde yetişmeleri sebebiyle ahlak ve edebleriyle temayüz etmiş üç kişiden biridir.(Diğerleri Hz. Hatice validemizin oğlu Hind ve Enes bin Maliktir)

Hicretten sonra Ensar-Muhacir kardeşliği uygulamasında Peygamber Efendimiz (sav) Hz. Ali'yi kardeşi ilan etti. Hicri 2. Yılda kızı Fatıma ile evlendirdi. Peygamber Efendimizin nesli Hz. Ali (ra) nin Hasan ve Hüseyin isimli çocuklarından devam etti.

Hz. Ali Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seriyyelere katılmış, bu savaşlarda Resûl-i Ekrem'in sancaktarlığını yapmış ve daha sonraları menkıbevi bir üslûpla rivayet edilen büyük kahramanlıklar göstermiştir.

Hz. Ali, Hz. Peygamber'e kâtiplik ve vahiy kâtipliği yapmış, Hudeybiye Antlaşması'nı da o yazmıştır. Hz. Peygamber vefat ettiğinde cenazenin yıkanması ve benzeri hizmetleri, vasiyeti üzerine Hz. Ali ile Resûlullah'ın yakın akrabasından Abbas, oğulları Fazl ve Kusem ile Usâme b. Zeyd yapmışlardır.

Hiz. Ali Halife Ömer'in Filistin ve Suriye seyahati sırasında Medine'de askeri valilik yapması dışında ilk üç halife zamanında hiçbir görev almadı. Kur'an ve hadis konusundaki derin ilminden dolayı hem Hiz. Ebû Bekir'in hem de Ömer'in özellikle fikhî meselelerde fikrine müracaat ettikleri bir sahâbî olmuştur. Hicri takvim onun tavsiyesi üzerine kabul edilip uygulanmaya başlandı. (656).

Hiz. Osman'ın 656 yılında şehid edimesinin ardından halife seçilerek biat edildi. Hiz. Ali, önceleri Hiz. Osman'a karşı muhalefeti desteklerken şimdi kendisini halife olarak tanımak istemeyen Hiz. Âişe'yi, ayrıca dört ay sonra Âişe'nin saflarına katılan Talha ve Zübeyr'i itaata davet için acele kuvvet toplamak ve Basra üzerine yürümek zorunda kaldı.

Hiz. Âişe'nin önderliğindeki ordu ile hilâfet ordusu Basra önlerinde Hureybe mevkiinde karşılaştı. (9 Aralık 656). Tarihte Cemel Vak'ası adıyla meşhur olan savaş sonunda Hiz. Ali galip geldi, Talha ve Zübeyr de dahil olmak üzere pek çok müslüman öldü. Hiz. Ali ve Muaviye arasındaki Sıffin savaşı halife ordusunun zaferiyle sonuçlanmak üzere iken savaşı sonlandırmak için hakem olayını kabul etmek mecburiyetinde kaldı.

Hakemlerin Ali b. Ebû Tâlib ile Muâviye b. Ebû Süfyân'ın azledilerek halifenin bir şûra tarafından seçilmesi kararına varmışlardı. Bu karara rağmen söz sırasın kendisine gelen Muâviye'nin hakemi Amr b. Âs hilâfet makamına Muâviye'yi tayin ettiğini bildirdi. Halkın bir kısmının Hiz. Ali'yi, bir kısmının da Muâviye'yi halife olarak tanınması sebebiyle de ikili bir iktidar ortaya çıkmıştı. Hiz. Ali Kûfe'de, intikam arzusu ile yanıp tutuşan Hâricî Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle sabah namazında yaralandı, aldığı yaranın tesiriyle iki gün sonra 26 veya 28 Ocak 661'de vefat ederek Kûfe'ye (bugünkü Necef) defnedildi.

Ali b. Ebû Tâlib ortaya yakın kısa boylu, koyu esmer tenli, iri siyah gözlü olup sakalı sık ve geniş; yüzü güzeldi, gülümserken dişleri görünürdü. Kendisine Hiz. Peygamber tarafından verilen "Ebû Türâb" lakabından başka "el-Murtazâ" ve "Esedullahi'l-galib" gibi lakapları da vardır.

Çocukluğunda puta tapmadığı için daha sonraları "Kerremallahu vecheh" Allah yüzünü mükerrem kılın, şereflendirsin!" dua cümlesiyle anılırken Tasavvuf erbâbı, Hiz. Ali'ye kerremallahu veche "Şâh-ı Velâyet" ve "Sultânü'l-Evliyâ" lâkaplarını uygun görmüşlerdir. İslâm'ın yayılış tarihinde ve müslümanlar arasındaki ilim, takvâ, ihlâs, samimiyet, fedakârlık, şefkat, kahramanlık ve şecaat gibi yüksek ahlâkî ve insanî vasıflar bakımından müstesna bir mevkie sahip bulunduğuna, Kur'an ve Sünnet'i en iyi bilenlerden biri olduğuna hemen hemen bütün Sünnî ve Şii kaynaklar ittifakla belirtirler. Kesin olan husus, onun Kur'an ve Sünnet'e tam anlamıyla bağlı, dünyevî işlerden uzak kalmayı dileyen, İslâm tarihinin Cemel, Sıffin, Nehrevan gibi talihsiz vak'aları sonunda gözyaşı döküp muhaliflerinin iman ve hidayetleri için dua edecek kadar hassas, takva sahibi ve idealist bir mümin olduğudur.

Ancak onun devri, Allah'ın bir takdiri olarak son derece karışık geçti. Hilâfete geldiğinde hâll edilmesi gereken birçok problemle karşı karşıya kaldı. Bu karışıklıklar Cemel ve Sıffin gibi iç çatışmaları doğurdu. Hiz. Ali İslâm devleti bünyesindeki bu ihtilâfları gidermek için büyük fedakârlık ve gayretler gösterdi. Bu karışıklıklar esnâsında ikiye ayrılan ashâbın birbirine bakışı ise son derece insafliydi. Onlar birbirlerine; "Bunlar bize karşı taşkınlık eden kardeşlerimizdir." diyorlardı. Her şeye rağmen yine de birbirlerine kardeş gözüyle bakabiliyorlardı.

Hiz. Ali ashâb-ı kirâm arasında Kur'an, hadis ve özellikle fıkıh alanındaki bilgileriyle kendini kabul

ettirmiş bir otoritedir. Hem hadis rivayet eden hem de kendisinden hadis rivayet edilen müstesna bir kişidir. 586 hadis rivayet etmiştir.

Hz. Peygamber daha hayatta iken Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını ezberlemiş bulunan ve onun meselelerine hakkıyla vâkîf olan sayılı sahâbîlerden biri de o idi.

Ali b. Ebû Tâlib Yemen'de kadılık yapmıştır. Onun hukuk bilgisi ve hüküm vermedeki başarısı Hz. Ömer tarafından, "En isabetli hüküm verenimiz Ali idi" şeklinde ortaya konulmuştur. Bu sebeple ilk üç halife önemli meselelerde onun fikrini almayı ihmal etmemişlerdir.

Hz. Ali'nin hikmetli sözlerinden bazıları şunlardır: "İnsanlara anlayacakları şeyleri (veya hadisleri) söyleyiniz. Aksi halde Allah ve Resulü'nün yalanlanmasına gönlünüz razı olur mu?"

"İnsanlar uykudadır; öldükleri zaman uyanacaklardır."

"Kişi bilmediğinin düşmanıdır."

"Her şey azaldıkça, ilim ise arttıkça kıymetlenir."

"Size en büyük âlimin kim olduğunu haber vereyim mi? Allah'ın kullarına onun yasaklarını cazip göstermeyen, Allah'ın verdiği mühlete aldanıp da onlara ilâhî azaptan kurtulduklarını telkin etmeyen ve O'nun rahmetinden ümit kesilmesine sebep olmayan kimsedir."

Hz. Ali'nin faziletine dair en güvenilir rivayetlerden biri de şöyledir: Hz. Peygamber Hayber kuşatması sırasında, sancağı bir gün sonra Allah ve Resulü'nü seven birine vereceğini ve zaferin onun eliyle kazanılacağını söylemişti. Bu müjde Ömer b. Hattâb'ı bile heyecanlandırmış, fakat Hz. Peygamber sancağı Ali b. Ebû Tâlib'e vermiş ve fetih gerçekleşmişti. Bir diğer sahih rivayet de Hz. Peygamber'in, Ali b. Ebû Tâlib'i ancak müminlerin sevebileceğine, ona sadece münafıkların kin besleyeceğine dair hadisidir.

Hz. Ali radiyallahu anh der ki:

"Hayrın tamamı dört şeyde dürüldür: Konuşmak, susmak, nazar ve hareket.

Zikr-i ilâhî dâhilinde olmayan konuşma boştur. Fikir ve tefekkürsüz susma hatâdır. İbretle olmayan nazar gaflettir. Allah'a kulluğa yöneltmeyen hareket, durgunluk ve gerilemedir. Konuşması zikir ve hayır, susması tefekkür, nazarı ibret, hareketi kulluk olan kişiye Allah rahmet eylesin! İnsanlar, böylelerinin elinden ve dilinden selâmette olurlar."

Hz. Ali'den 111 Hayat Ölçüsü, Dr. Murat Kaya Erkam Yayınları İman ve İhsan.com

Ethem Ruhi Fığlalı DİA

M. Yaşar Kandemir. DİA